Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΚΕΝΝΕΝΤΥ

● ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΕΚ ΤΗΣ 1ης ΣΕΛΙΔΟΣ

λευκῶν καὶ μαύρων, οἱ Νότιοι θὰ ἐστρέφοντοἐναντίον του, ἐνῶ κατὰ τὸ 1956 εἶχελάβει ἀπὸ ἀξιόλογο μέρος τοῦ Νότου ὑποστήριξη γιὰ τὴν ἀντιπροεδρία καὶ τὴν ἐχρειαζόταν πιὸ πολὺ κατὰ τὸ 1960 γιὰ τὴν προεδρία. Καλύτερα, ν' ἀπόσχη.

'Ο Τζὰκ ἀνασχαιτίσθηκε προσωρινά, μὰ δὲν συγκρατήθηκε. Καὶ ἄλλες φορὲς εἶχε χειρισθῆ θέματα, ποὺ ὁ λαὸς ἔλεγε ὅτι δὲν πρέπει νὰ πιάνη κανεὶς «γιατὶ καΐνε». 'Εξ ἄλλου, εἶχε συμφωνήσει νὰ μιλήση στὸν Μισσισσιπῆ πρὶν ἐκραγοῦν αἱ ταραχαὶ στὸ Λὶτλ Ρόκ. Πῶς ἦταν δυνατὸν νὰ μὴν ἐκτελέση τὴν ἀνειλημμένη ὑποχρέωσή του;

"Οταν ἔθασε στὸν Μισσισσιπῆ, τὰ τοπικὰ φύλλα ἐδημοσίευσαν δηλώσεις τοῦ πολιτειακοῦ προέδρου τῶν Ρεπουμπλικάνων Βὶρτ Γιέγκερ, ὁ ὁποῖος προκαλοῦσε τὸν Τζὰκ νὰ ἐκθέση τὶς ἀπόψεις του ἐπὶ τοῦ σχολικοῦ διαχωρισμοῦ. Τὸ ἀκροατήριο τοῦ Τζὰκ φαινόταν ἀπαιτητικό. "Ακουσε τὶς πρῶτες παρατηρήσεις του μὲ σιωπή. Αἴφνης, ὁ Τζὰκ ὑψώθηκε στὶς φτέρνες του καὶ ἀπεδέχθη τὴν πρόκληση τοῦ Γιέγκερ. «Δὲν ἔχω κανένα δισταγμὸ — εἶπε — νὰ εἰπῶ στὸν πρόεδρο τῶν Ρεπουμπλικάνων τοῦ Μισσισσιπῆ τὰ ἴδια πράγματα, ποὺ εἶπα καὶ στὴν πόλη μου, τὴ Βοστώνη, ὅτι δηλαδὴ ἀποδέχομαι τὶς ἀποφάσεις τοῦ 'Ανωτάτου Δικαστηρίου ὡς τὸν ὑπέρτατο νόμο τῆς χώρας μας. Καὶ νομίζω ὅτι θὰ εἶναι σύμφωνοι οἱ πιὸ πολλοὶ ἀπὸ ὅλους μας, ὅτι χρειάζεται ἡ διατήρησις τοῦ νόμου καὶ τῆς τάξεως σὲ ὅλα τὰ τμήματα τῆς χώρας».

'Ο Τζὰκ ἔκαμε μιὰ μικρὴ διακοπή. 'Η αἴθουσα παρέμενε ἥσυχη. «Καὶ τώρα — συνέχισε — προκαλῶ τὸν πρόεδρο τῶν Ρεπουμπλικάνων νὰ μᾶς πῆ τί φρονεῖ περὶ 'Αϊζενχάουερ καὶ Νίξον!».

Τὸ ἀκροατήριο ξέσπασε σὲ θυελλώδη χειροκροτήματα καὶ ἐπευφημίες. "Ενας τοπικὸς βουλευτὴς εἶπε ἀργότερα: «Ποτέ μου δὲν ξανᾶδα κάποιον στὸν κεντρικὸ Μισσισσιπῆ νὰ μιλάη ὑπὲρ τοῦ συγχρωτισμοῦ καὶ νὰ ἐπευφημῆται».

"Ενας ἀνταποκριτής, ποὺ στεκόταν δίπλα στὸν Κέννεντυ, ἄκουσε ἕνα νεαρὸ Δημοκράτη νὰ τοῦ λέγη: «"Ολοι οἱ Βαπτισταὶ καὶ οἱ Μεθοδισταὶ θὰ σὲ ψηφίσουν, Καθολικὲ φίλε μου, κι' ἐγὼ θὰ εἶμαι ἕνας ἀπὸ αὐτούς». 'Αποκαλώντας τὸν Τζὰκ «Καθολικὸ φίλο του», ὁ νεαρὸς Δημοκράτης ὑπεγράμμιζε τὸ μεγαλύτερο πρόβλημα τοῦ Κέννεντυ, ὁ ὁποῖος ἤδη ἀπεκαλεῖτο «Καθολικὸς ὑποψήφιος» ἢ «ὁ ἄνθρωπος ποὺ φιλοδοξεῖ νὰ γίνη ὁ πρῶτος Καθολικὸς πρόεδρος». Στὰ μάτια πολλῶν ψηφοφόρων γινόταν πλήρης συσχετισμὸς τοῦ Τζὰκ μὲ τὴν θρησκεία του. 'Η παλαιὰ ἐναντίον τῶν Καθολικῶν ἀντίθεσις τοὺς ἔκανε νὰ φοβοῦνται ὅτι ὁ Κέννεντυ δὲν θὰ διεχειρίζετο καλῶς τὴν ἐξουσίαν του, ἂν τοῦ τὴν ἀνέθεταν. 'Η 'Αμερική, ἔλεγαν, εἶναι κεκηρυγμένη ὑπὲρ τοῦ χωρισμοῦ 'Εκκλησίας καὶ Κράτους, γι' αὐτὸ ποτὲ δὲν θὰ ἐκλέξηΚαθολικὸ πρόεδρο. 'Ο Τζὰκ ὤφειλε νὰ τοὺς πείση, ὅτι ἕνας Καθολικὸς ἢ Προτεστάντης ἢ 'Ιουδαῖος, ἀδιακρίτως, θὰ μποροῦσε νὰ ἐκπληρώση τιμίως τὴν ἀποστολή του.

"Ενας ρεπόρτερ τὸν ἐρώτησε: «'Εὰν ὑποτεθῆ, ὅτι αἱ ὑπαγορεύσεις τῆς 'Εκκλησίας σας ἤρχοντο εἰς σύγκρουσιν μὲ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Χώρας, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρὸς ποίαν πλευρὰν θὰ ἐξεδηλώνετο ἡ νομιμοφροσύνη σας;».

«'Εν πρώτοις, ἀπήντησεν ὁ Κέννεντυ, ἀδυνατῶ νὰ σκεφθῶ τὸ ἐνδεχόμενον τοιαύτης ρήξεως. 'Αλλά, ἂς τὴν ὑποθέσωμεν. Λοιπόν, εἰς τὴν 'Εκκλησίαν μου οὐδεὶς μοῦ δίδει διαταγάς. Δὲν λειτουργεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Εὑρίσκομαι εἰς τὸ Κογκρέσσον ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ δὲν συνέβη ποτέ. 'Ο κόσμος φοβεῖται ὅτι οἱ Καθολικοὶ λαμβάνουν διαταγὰς ἀπὸ κάποιαν ἀνωτάτην ὀργάνωσιν. Δὲν λαμβάνουν. 'Η τουλάχιστον ἐ γ ὼ δὲν λαμβάνω. Εἶμαι εἰς θέσιν νὰ ἐνεργῶ ὡς ἐλεύθερον ἄτομον. Εὐθύνομαι ἀπέναντι τῶν συμπολιτῶν μου καὶ τοῦ Συντάγματος. Συνεπῶς, ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι ἐπήρχετο σύγκρουσις, εἶμαι δεσμευμένος νὰ ἐνεργήσω κατὰ τῶν συμφερόντων τῶν πολλῶν. 'Αποτελεῖ ὑποχρέωσιν παντὸς δημοσίου ὑπηρέτου νὰ ὑπερασπίζη τὸ Σύνταγμα. Εἶναι ἡ ὑποχρέωσις».

ΑΥΡΙΟΝ: 'Η συνέχεια.

ΘΕΑΤΡΟ, ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ... ΠΑΤΡΑ

Φιλική συνομιλία μὲ τὸν Θίασο Λευτεριώτη

Τοῦ συνεργάτου μας κ. ΜΙΧ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

— Ποιὰ εἶναι ἡ γνώμη σας γιὰ τὸ θέατρο, κύριε Καούρη;

'Ο ἐκλεκτὸς νέος ζωγράφος καὶ σκηνογράφος ἐκτιμᾶται καὶ δικαιολογημένα. Πρωτοπαίς μας ἦταν νὰ μιλήσουμε μὲ τὴν Κρινιὼ Κωνσταντέλλου καὶ τὸν Γιῶργο Λευτεριώτη, κι' ἀρχίζουμε μὲ τὸν ζωγράφο Νίκο Καούρη, ὁ ὁποῖος βρισκόταν κείνη τὴν ὥρα στὸ σαλόνι τοῦ «Σέσιλ», ποὺ φιλοξενεῖ τὴν ἔκθεσί του, τὴν τρίτη στὴν Πάτρα ὅπως μαθαίνουμε ἀργότερα. Φυσικὸ εἶναι ἡ ἐρώτηση νὰ τὸν καταλάβη «ἐξ ἀπίνης».

—...Μὰ νόμιζα ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἀρχίσετε μὲ τὴν δεσποινίδα... καὶ νὰ τελειώσετε μὲ τὴν δεσποινίδα, συμπληρώνει γρήγορα. Δὲν περίμενα...

— Βέβαια αὐτὴ ἦταν ἡ πρόθεσίς μας, καὶ μάλιστα νὰ τελειώσουμε μὲ τὸν κ. Λευτεριώτη, ὁ ὁποῖος ὅμως, βλέπω ὅτι ἀπουσιάζει. Γιατί, Κρινιώ;

— Κάποια ἀπρόοπτη δουλειά. Θὰ ἔρθη ἀργότερα...

— Λοιπόν, τί λὲς γιὰ τὸ θέατρο;

— Θάθελα νὰ ξέρω τί θὰ ρωτήσης τὴν Κρινιὼ γιὰ τὴν ζωγραφική... Τέλος πάντων, γιὰ τὸ θέατρο, ξέρεις, δὲν εἶμαι ἀμύητος, ὅπως πιθανὸν νὰ φαντάσθηκες τὴν πρώτη στιγμή. Δούλεψα πάνω ἀπὸ τέσσαρα χρόνια σὰν σκηνογράφος στὴν «Λυρική».

'Η ἀποκάλυψις δικαιολογεῖ καὶ μιὰ δική μας ἰδέα γύρω ἀπ' τὴν ζωγραφική του, ἰδιαίτερα στοὺς πίνακες ποὺ ἔχουν ξεφύγει ἀπ' τὴν τελείως κλασσική φόρμα: 'Η τοποθέτησις τῆς φιγούρας, τῆς ὁποίας φιγούραρε στὸ χῶρο, λές καὶ προετοιμάζει γιὰ τὴν εἴσοδο μιᾶς καφνούργιας μορφῆς ποὺ θὰ συμπληρώση καὶ τὰ τελειοποιήση. Τὸ σκηνογραφικὸ στοιχεῖο εἶναι ἔντονα δοσμένο σ' αὐτοὺς τοὺς πίνακες. Χαρακτηριστικὰ ἀναφέρω τὴν σύνθεσή του «Ποιητικὲς στιγμὲς στὸ χωριό».

—...Ὑπάρχουν ἀξιόλογα ἑρμηνευτικὰ στοιχεῖα στὸ θέατρό μας, συνεχίζει ὁ Νίκος. 'Αλλὰ ὁ κινηματογράφος ἔχει δημιουργήσει εἴδωλα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν καὶ τὴν ἀνάλογη ἱκανότητα στὸ σανίδι τῆς σκηνῆς. Μάλιστα μπορῶ νὰ πῶ ὅτι αὐτὲς οἱ ἴδιες οἱ κινηματογραφικὲς φόρμες, μὴ διαθέτοντας τὸ «γνῶθι σαυτόν» ἢ καὶ ὑπακούοντας στὶς «πιέσεις ἐμπορικότητος» τῶν ἐπιχειρηματιῶν, ἀνεβαίνουν στὴν σκηνή, ὑποβιβάζοντας τὴν ποιότητα μιᾶς παραστάσεως... Φυσικὰ δὲν εἶναι μόνο αὐτὸς ὁ λόγος ποὺ ἔχει κατεβάσει τὸ θέατρο στὰ τελευταῖα χρόνια. 'Ωστόσο δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ ἁρμόδιος ποὺ θὰ ὑποδείξω τὰ αἴτια.

Μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι ἁρμόδιος ἀλλὰ ἔχει πολὺ δίκηο.

Συνεχίζουμε:

— Τί γνώμη ἔχετε γιὰ τὸ φιλότεχνο κοινὸ τῶν Πατρῶν, σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὴν ζωγραφικὴ αὐτὴ τὴ φορά;

— Τὸ βρίσκω πολὺ καλλιεργημένο, ἀλλὰ καὶ διστακτικό. Συγκεκριμένα θέλω νὰ πῶ, πὼς ἐνῶ οἱ κλασσικῆς τεχνοτροπίας πίνακές μου εἶχαν ἀγοραστικὴ ἐπιτυχία, διστάζουν οἱ Πατρινοὶ νὰ προχωρήσουν μέχρι τὴν ἀγορὰ τῶν μοντέρνων συνθέσεών μου. "Ισως νὰ νομίζουν ὅτι ἡ λεγόμενη «μοντέρνα τέχνη» κλείνει τὸν κύκλο της γύρω ἀπὸ ἕνα περιωρισμένο κοινό. Βασικὸ λάθος γιατὶ οἱ καινούργιες ἐκφραστικὲς φόρμες στὴν ζωγραφικὴ δημιουργήθηκαν ἀπ' τὴν ἀνάγκη τοῦ καλλιτέχνη νὰ πλησιάση καὶ τὸ πλατὺ κοινὸ ἐρευνώντας συναισθήματα μέχρι τὸ βάθος καὶ μὴ μένοντας στὴν ἐπιφανειακὴ καλαισθησία. Προσωπικὰ θάμουν εὐτυχὴς ἂν μὲ ρωτήσουν γιὰ τὴν ζωγραφική μου καὶ τὴν τεχνοτροπία της.

— Μιλώντας περὶ τεχνοτροπίας, σὲ ποιὰ σχολὴ θὰ κατατάσσες τὸν ἑαυτόν σου, ἂν σοῦ τὸ ζητήσουν;

— 'Απερίφραστα, στὸν 'Ιμπρεσσιονισμό...

Εἴτε στὶς κλασσικές, εἴτε στὶς «μοντέρνες» συνθέσεις του, ὁ Νίκος Καούρης ἔχει ἕνα γνώρισμα σπουδαιότατο: Τὸ προσωπικὸ ὕφος. Καὶ τοῦτο εἶναι μεγάλης σημασίας, γιατὶ δείχνει ὅτι ὁ καλλιτέχνης ἔχει ξεπεράσει τὸ στάδιο τῶν προσανατολισμῶν καὶ τοῦ ἐπηρεασμοῦ, δαπιὰ γνώρισμα τοῦ πρωτάλειου, κι' ἔχει προχωρήσει σὲ οὐσιαστικώτερες κατακτήσεις.

— Θάθελα νὰ προσθέσης, μὲ παρακαλεῖ, ὅτι πάντα θὰ παρουσιάζω τὴ νέα μου ἐργασία πρῶτα στὴν Πάτρα. Βρῆκα κ' ἐκεῖνος ἐδῶ πέρα, καὶ στὸ κάτω - κάτω ἡ Πάτρα εἶναι ἡ πατρίδα μου...

Ἐν τῷ μεταξύ, ἔρχεται ἡ Κρινιὼ Κωνσταντέλλου καὶ μᾶς ἀφηγεῖται:

— Στὰ 1957 πρωτοπαρουσιάστηκα μὲ τὸν Θίασο τοῦ Μιχαηλίδη,καλοκαίρι στὴν Κέρκυρα, σὲ κάποιο φεστιβάλ... Παίξαμε «12η νύχτα». "Ημουν ἡ Βιόλλα. Τὸ ἀπτεῖο εἶναι ὅτι ντεμουτάρησα στὰν πρωταγωνίστρια... Χαμογελᾶει. Τὴ θέση αὐτὴν τὴν κρατάει ἐπάξια μέχρι σήμερα, μὲ τὴν πεῖρα ἕξη χρόνων στὸ θέατρο.

'Απερωτήσε ἀπ' τὴν Σχολὴ τοῦ Μιχαηλίδη ἀριστοῦχος, κι' εἶναι ἡ δεύτερη φορὰ ποὺ ἐπισκέπτεται τὴν Πάτρα. Τὴν πρώτη ἦταν μὲ τὸν Θίασο τοῦ Μπάρκουλη, πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια.

— 'Ασφαλῶς, Κρινιώ, στὸ σχολειό σου θάσουν τὸ πρόωρο ταλέντο. 'Ερασιτεχνικὲς παραστάσεις, ἀγάπη γιὰ τὸ θέατρο, μέχρι νὰ φτάσης στὴν Σχολή...

— Θὰ σοῦ φανῆ παράξενο, δὲν ἔπαιξα ποτὲ στὸ σχολεῖο θέατρο. Αὐτὸ ἤρθε ἀργότερα. Περέρχομαι πολὺ περίεργο... Κάθε ἠθοποιὸς ἀρχίζει ἀπ' τὸ σχολεῖο. Τουλάχιστον δὲν θυμᾶμαι καμμιὰ ποὺ νὰ μὴν παραδέχτηκε πολὺ σεμνά, ὅτι στὸ σχολεῖο γιὰ πρώτη φορὰ εἶδε πόσο «τῆς πάει» τὸ θέατρο, καὶ νὰ μὴν παρακινήθηκε ἀπὸ κεῖ νὰ συνεχίση καὶ ἐπαγγελματικά... Ἂς εἶναι.

—...Δὲν παρουσιάστηκα ποτὲ σὰν ἐρασιτέχνις... συμπληρώνει ἥσυχα.

— 'Απ' τοὺς "Ελληνες συναδέλφους σου ποιὸν θαυμάζεις;

—Τὸν Δημήτρη Χόρν. Πιστεύω ὅτι εἶναι σπάνιο ταλέντο. "Αν ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ μιᾶς ζυγαριᾶς βάλεις ὅλους τοὺς "Ελληνες ἠθοποιοὺς κι' ἀπ' τὴν ἄλλη τὸν Χόρν, αὐτὸς θὰ κερδίσει...

—'Απ' τοὺς ρόλους ποὺ ἑρμήνευσες μέχρι τώρα, ποιὸς σὲ συγκίνησε πιὸ πολύ;

—'Ο ρόλος μιᾶς μουγγῆς μικρῆς στὸ ἔργο «Θαμπὰ τζάμια» τῆς "Ολγας Πρινσλόου, ἡ Νέβυ στὸ «Βαθειὲς εἶναι οἱ ρίζες»...

—Κι ἕνα ρόλο ποὺ θάθελες νὰ ἑρμηνεύσεις;

—Δὲν εἶναι ἕνας, εἶναι πολλοί. Σκέψου: 'Οφηλία, Γκρέττα...

Τῆς τὸ εὐχόμαστε. 'Επιχειροῦμε μιὰ ἀκόμη ἐρώτηση:

—Τὸ θέατρο σὰν τέχνη φυσικά, νομίζεις ὅτι θὰ πρέπει νὰ διδάσκει;

'Ο Νίκος Φάρμπιος, νομίζει ὅτι πρέπει νὰ ἐπέμβη:

—'Ασφαλῶς καὶ νὰ διδάσκει. "Αν δὲν κάνει αὐτό, τότε ποιὰ θὰ εἶναι ἡ ἀποστολή του;

'Η Κρινιὼ ὅμως ἔχει διαφορετικὴ γνώμη:

—Τὸ θέατρο εἶναι μιὰ λειτουργία, μιὰ μυσταγωγία. Δὲν μποροῦμε νὰ τὸ βάλλουμε μέσα στὰ καλούπια ἑνὸς ἠθικοπλαστικοῦ κηρύγματος, ἀναγκαστικὰ θὰ περιορίσουμε τότε τὸ πλάτος του καὶ θὰ τὸ ἀδικήσουμε σὲ βάθος. Στὸ θέμα αὐτὸ ἀσπάζομαι τὴν γνώμη τοῦ 'Αριστοτέλη ἀσυζητητί Τὸ θέατρο προβληματίζει, διακινεῖ ζέοντα προβλήματα ζωῆς. Τὸ ἂν μετὰ τὴν κάθαρση, ποὺ δυνατὸν νὰ ὑπάρχη ἢ καὶ ὄχι, ἀπορρέουν σὰν πορίσματα ἠθικὰ διδάγματα, αὐτὸ εἶναι ἄλλη ὑπόθεση. Αὐτὰ τὰ διδάγματα «ἀπορρέουν», δὲν εἶναι ὁ στόχος...

Ζητῶ τὴν ἄδεια νὰ συμφωνήσω. Τὸ θέατρο «ψυχαγωγεῖ», μὲ τὴν ἐτυμολογικὴ ἀνάλυση τῆς λέξης, «φέρει» τὴν ψυχή, τὴν κινεῖ πρὸς ἔρευναν, πρὸς στοχασμό. Τὰ ὑπόλοιπα ἀνάγονται στὰ Κυριακάτικα κηρύγματα, τοῦ ἀπογεύματος πάντα...

'Επειδὴ ὅμως ὑπάρχουν διϊστάμενες ἀπόψεις, προσπαθῶ ν' ἀλλάξω θέμα.

Ποιὸ ἦταν τὸ πιὸ ἀναπτυγμένο θεατρικὰ κοινὸ ποὺ ἀντιμετωπίσατε στὴν τουρνέ σας;

—Τὸ κοινὸ τῆς Μυτιλήνης...

Καὶ γιὰ τὸ κοινὸ τῶν Πατρῶν, τί ἔχετε νὰ πῆτε;

—Δὲν τό ξέρω τὸ κοινὸ τῶν Πατρῶν. Τὸ ἀντιμετώπισα μόνον στὴν κωμωδία καὶ θὰ ἦταν ἔλλειψη σοβαρότητος ἐκ μέρους μου νὰ βγάλω συμπεράσματα.

—Δίς Κωνσταντέλλου, πέστε μας κάτι γιὰ τὸ ἑπόμενο ἔργο σας.

—Εἶναι τὸ «Κορίτσια στὸν ἀέρα», ποὺ παίζω τὸν ρόλο μιᾶς Γαλλίδας. Τὸν ἴδιο ρόλο στὴν 'Αθήνα εἶχε ἑρμηνεύσει ἡ Μάρω Κοντοῦ. "Οπως καταλαβαίνετε, χρησιμοποιοῦμαι σὲ ρόλους ποὺ εἶναι ἔξω ἀπ' τὶς δυνατότητές μου, ὄχι κατώτεροι ἢ ἀνώτεροι ἀλλὰ ἁπλῶς ἔξω ἀπ' τὶς δυνατότητές μου. "Υστερα, ἡ κωμωδία δὲν εἶναι τὸ «κλίμα» μου, ἀλλὰ τὸ δράμα...

'Ο Νίκος Καούρης θλλάζει ἀναμνηστικὰ αὐτόγραφα μὲ τὴν Κρινιὼ Κωνσταντέλλου κι ἐγὼ φεύγω νὰ προλάβω πρὶν ἀπ' τὴν παράστασι τὸν Γιῶργο Λευτεριώτη γιὰ μιὰ —δυὸ ἐρωτήσεις:

—Πῶς δὲν φέρατε «Ἡμερολόγιο "Αννας Φράνκ»;

—Νὰ κάνω τόσα ἔξοδα γιὰ μιὰ παράσταση;

—Μὰ γιατὶ νὰ κάνετε μόνο μία;

—Καὶ πόσες θέλετε νὰ κάνω;

— 'Υποπτεύομαι «κολοκυθιά». Δὲν σᾶς βλέπω στὰ κέφια σας... Δὲν πηγαίνετε καλά;

—Δράμα, ἀγαπητέ μου. 'Ανεβάζουμε κωμωδία καὶ «πηγαίνουμε» δράμα. Σ' ἄλλες πόλεις μὲ μικρότερο πληθυσμὸ ἡ κίνησις τοῦ θιάσου ἦταν ἐκπληκτική. 'Εδῶ τί κάνουν οἱ Πατρινοὶ αὐτὲς τὶς μέρες;

—Τὰ χαρτιά!

Στὴ διάρκεια τοῦ «παιχνιδιοῦ», μοῦ εἶπε ἡ Κρινιὼ ὅτι εὐχαρίστως θὰ δεχόταν νὰ γίνη ἕνα λογοτεχνικὸ ἀπόγευμα γιὰ τὸν Σεφέρη, ἐφ' ὅσον εὑρίσκοντο ἁρμόδιοι νὰ τὸ διοργανώσουν, μέσα στὶς μέρες ποὺ ἔρχονται. Θέτω τὸ ζήτημα ὑπ' ὄψιν τῶν «ἁρμοδίων». "Αν ὑπάρχουν...

ΜΙΧ. ΠΑΠ.

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΙ ΠΟΝΟΥ

Χρύσα

Η ΩΡΑΙΑ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

21ον

Γεμάτη ἀγωνία καὶ χαρὰ συγχρόνως ἄρχισε νὰ διαβάζη τὸ γράμμα τοῦ 'Αθηναίου:

«Δεσποινίς,

'Ασφαλῶς θὰ μὲ παρεξηγήσατε ποὺ ἔφυγα τόσο ἔαφνικὰ χωρὶς νὰ σᾶς ἀποχαιρετήσω καὶ ποὺ ἔκανα τόσο καιρὸ νὰ σᾶς γράψω.

Θέλω νὰ πιστεύω πὼς θὰ εἴχατε τὴν περιέργειαν νὰ μάθετε τί ἀπέγινα καὶ τὸ θάρρος αὐτὸ μοῦ τὸ δίδει ἡ γενικὴ συμπεριφορά σας εἰς τὶς λίγες κείνες ἀλλ' ἀξέχαστες μέρες ποὺ σᾶς ἐγνώρισα.

Θὰ σᾶς περιγράψω λοιπὸν λεπτομερῶς ὅλα τὰ συμβάντα ἀπὸ τότε ποὺ ἔφυγα ἀπ' αὐτοῦ.

"Ενα βράδυ, — θυμώσαστε ποὺ σᾶς εἶχα ὑποσχεθῆ ὅτι θ' ἐρχόμουν νὰ σᾶς ἐπισκεφθῶ καὶ δὲν ἦλθα; — ἐλάβαμε ξαφνικὴ διαταγὴ στὸ σύνταγμα νὰ ἑτοιμασθοῦμε.

Κανεὶς μας δὲν ἤξερε γιὰ ποῦ ἐπρόκειτο νὰ πάμε. Σχεδὸν ἐκόντευαν μεσάνυχτα ὅταν ἐπιβιβαστήκαμε σὲ μιὰ ἔκτακτη ἁμαξοστοιχία στὸ σταθμὸ τῆς Πούντας.

Μέσα στὸ τραῖνο προσπαθούσαμε νὰ μαντέψωμε ποῦ πηγαίνουμε.

"Αλλοι ἔλεγαν ὅτι θ' ἀρχίση προέλασις καὶ ἄλλοι ὅτι θὰ πᾶμε διὰ τοὺς σταθμοὺς τῆς παραμεθορίου.

"Οταν τὸ ἄλλο πρωὶ ἀποβιβαστήκαμε στὸ 'Αϊδίνιον, ἐμάθαμε ὅτι εἴχαμε ἔλθει γιὰ ἐνίσχυσιν. Καθὼς θὰ ξέρετε οἱ Τοῦρκοι εἶχαν κατορθώσει νὰ καταλάβουν τὸ 'Αϊδίνι.

Καὶ ναὶ μὲν τοὺς ξανάδιωξαν οἱ δικοί μας, αὐτοὶ ὅμως εἶχαν προφθάσει ἀναμεταξὺ καὶ ὠργίασαν κυριολεκτικῶς μέσα στὴ δυστυχισμένη πόλι.

"Οταν ἐφθάσαμεν ἐμεῖς ἐμάθαμεν λεπτομέρειες τῆς φρικαστικῆς ἐκείνης τραγωδίας.

Τὴν νύχτα τοῦ δεκαπενταύγουστου τουρκικὸς στρατὸς ἀπὸ πενταχοσίους περίπου ἄνδρες ἐπετέθη κατὰ τοῦ 'Αϊδινίου.

Οἱ δικοί μας τοὺς ἀπέκρουσαν καὶ τοὺς κυνήγησαν μέχρι τὴν γέφυρα τοῦ Μαιάνδρου.

'Αλλὰ τὴν ἄλλη νύχτα, οἱ Τοῦρκοι, ποὺ εἶχαν ἐν τῷ μεταξὺ ἐνισχυθῆ, ἐπανέλαβαν τὴν ἐπίθεσι.

"Εξω ἀπὸ τὸ 'Αϊδίνι ἔγιναν τότε αἱματηρὲς συμπλοκές.

Οἱ σφαῖρες ἔπεφταν βροχὴ καὶ τὸ κανόνι ἐθέριζε.

Οἱ δικοί μας δὲν κατώρθωσαν ν' ἀποκρούσουν τὶς λυσσασμένες ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων καὶ ἀναγκάστηκαν νὰ ἐκκενώσουν τὴν πόλι καὶ νὰ ὀπισθοχωρήσουν.

'Ο Τουρκικὸς στρατὸς ἐμπῆκε μέσα στὸ 'Αϊδίνι κι' ἄρχισε τὶς σφαγὲς καὶ τὴ λεηλασία.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἦσαν ἄτακτοι Γιουρούκοι κι' αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἀγριώτεροι.

Μόλις μπῆκαν στὴν πόλι, ὁ πρῶτος ποὺ βρῆκαν μπροστά τους ἦταν ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Μητροπολίτου 'Εφέσου ἀρχιδιάκονος Γούναρης.

Οἱ λησταὶ τὸν ἄρπαξαν καὶ σέρνοντάς τον ἀπὸ τὰ γένεια τὸν ἔφεραν στὴ μέση τῆς πλατείας κ' ἐκεῖ ἄρχισε τὸ μαρτύριό του.

Τὸν ἔγδυσαν ἐντελῶς καὶ τότε δυὸ ἀπὸ αὐτούς — ποὺ ἦσαν χαράπηδες — ἄρχισαν νὰ τὸν γδέρνουν ζωντανόν.

Τὸ φοβερὸ αὐτὸ μαρτύριο βάσταξε μισὴ ὥρα, κι' ὅταν τελείωσε, οἱ δήμιοι ἐμάζεψαν τὶς αἱμοστάζουσες σάρκες τοῦ θύματός των καὶ τὶς ἐπέταξαν μέσα σὲ μιὰ χαράδρα.

'Εν τῷ μεταξὺ οἱ σύντροφοί των εἶχαν πιάσει τοὺς μικροὺς προσκόπους καὶ τὸν ἀρχηγό τους καὶ τοὺς ἔσφαξαν ὅλους.

"Επειτα, ἀφοῦ ἐλεηλάτησαν τὰ μαγαζιὰ καὶ τὰ σπίτια ἐμάζεψαν τοὺς χωρικοὺς στὴν κεντρικὴ πλατεῖα, ἔσφαξαν ὅσους μπόρεσαν ἀπ' αὐτοὺς καί, στὸ τέλος, ἁρπάζοντας τὶς πιὸ ὄμορφες γυναῖκες τοῦ 'Αϊδινίου, τὶς ἔσυραν στὶς σκηνές των καὶ ὀργίασαν μὲ αὐτὲς ὅλη τὴ νύχτα.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῆτε, δεσποινίς, τὰ ἀνήκουστα μαρτύρια ποὺ ὑπέστησαν οἱ δυστυχισμένοι "Ελληνες ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Εὐτυχῶς οἱ δικοί μας τοὺς ἐξεδίωξαν καὶ ξανακατέλαβον τὸ 'Αϊδίνι, καὶ ἔτσι ἐγλύτωσαν ἀρκετοί.

"Οταν ἐμεῖς ἤλθαμε ἐδῶ, ἡ πόλις ἦταν στὰ χέρια μας, ἀλλὰ παρουσιάζε μιὰ φρικαλέα ὄψι.

Παντοῦ ἐβασίλευε τὸ πένθος καὶ ἡ ἐρήμωσις.

Μπορέσαμε ὅμως νὰ ἐκδικηθοῦμε τοὺς ἀδικοσκοτωμένους γιατὶ κατεδιώξαμε τοὺς Τούρκους πέραν τοῦ Μαιάνδρου.

Οἱ πολεμικὲς αὐτὲς ἐπιχειρήσεις, οἱ καθημερινὲς συμπλοκές, ἡ ἀγανάκτησις ποὺ ἐκόχλαζε στὰ στήθη ὅλων μας καὶ μᾶς ἔκανε νὰ μὴν σκεπτόμαστε τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον πῶς νὰ καταδιώξουμε τὸν ἐχθρό— ὅλα αὐτὰ μ' ἔκαναν ἐπὶ τόσον καιρὸ νὰ μὴν κατορθώσω νὰ σᾶς γράψω.

Μὴν νομίζετε ὅμως ὅτι σᾶς εἶχα ξεχάσει.

Οὔτε μιὰ μέρα, οὔτε μιὰ ὥρα, οὔτε μιὰ στιγμὴ δὲν ἐπέρασε χωρὶς νὰ σᾶς θυμηθῶ.

Οἱ στιγμὲς ποὺ ἐπέρασα κοντά σας ἦσαν οἱ πιὸ εὐτυχισμένες τῆς ζωῆς μου γιατί στὴ συντροφιά σας εὕρισκα κάτι ποὺ μ' ἐγοήτευε καὶ μὲ μεθοῦσε ἀπὸ χαρὰ καὶ ἐνθουσιασμό.

Τί ἦταν αὐτὸ τὸ «κάτι»;

Κι' ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν μποροῦ νὰ τὸ χαρακτηρίσω.

Τὸ μόνο ποὺ ξέρω εἶναι ὅτι μ' ἔκανε νὰ αἰσθάνωμαι τὴ μεγαλύτερη εὐτυχία ὅταν ἤμουν μαζύ σας...

Γι' αὐτὸ ὅλον τὸν καιρὸ ποὺ λείπω ἀπὸ τὴν Σμύρνη φοῦ φαίνεται πὼς εἶμαι ὁλομόναχος μέσα στὸν κόσμο ἀφοῦ ἔχω στερηθῆ τὴ συντροφιά σας.

'Η ζωή μοῦ φαίνεται ἀνιαρὴ καὶ μονότονη καὶ δὲν βλέπω τὴν ὥρα νὰ ἐπιστρέψω στὴ Σμύρνη.

Καθὼς φαίνεται δέ, δὲν θ' ἀργήσω νὰ ξαναϊδῶ τὴν ὄμορφη πολιτεία σας.

Γιατὶ καθὼς μὲ πληροφόρησε κάποιος φίλος μου πρόκειται ν' ἀποσπασθῶ στὴν 'Αρμοστεία αὐτοῦ.

Καὶ ἔτσι ἐλπίζω νὰ σᾶς ξαναϊδῶ πολὺ σύντομα.

Παρακαλῶ διαβιβάσατε τοὺς θερμοτέρους μου χαιρετισμοὺς πρὸς τοὺς δικούς σας.

'Αλέκος Κομνηνός»

❖

'Η Χρύσα διάβασε καὶ ξαναδιάβασε τὸ γράμμα αὐτὸ ποὺ τῆς ἔφερνα ἀπὸ ἐκεῖνον ὕστερα ἀπὸ τόσον καιρό.

— Θὰ ἔλθη, ἐψιθύρισε! Θὰ ἔλθη!...

Μολονότι ἦταν χαρούμενη ποὺ θὰ ξανάβλεπε τὸν 'Αθηναῖο, ἐν τούτοις, κατὰ βάθος μιὰ μυστικὴ μελαγχολία ἐπίεζε τὴν ψυχή της. Τῆς φαινόταν πὼς τὸ γράμμα αὐτὸ δὲν ἦταν θερμὸ ὅπως τὸ ἐπερίμενε.

—"Αν μ' ἀγαποῦσε, σκεπτότανε, θὰ μοῦ ἔγραφε ἀλλοιῶς.

Μὲ τὴν ἀμφιβολία ἐκείνη ποὺ βασανίζει ὅλους τοὺς ἐρωτευμένους. 'Η Χρύσα φανταζόταν ὅτι ὁ Κομνηνὸς δὲν αἰσθανόταν γι' αὐτὴ παρὰ μόνον μιὰ ἁπλῆ ἐκτίμησι, μιὰ φιλία καὶ τίποτε περισσότερο.

Καὶ ἡ σκέψις αὐτή, ἡ ἰδέα ὅτι ἐκεῖνος δὲν τὴν ἀγαποῦσε, ὅτι δὲν αἰσθανόταν γι' αὐτὴν τὸ